

DOI: 10.14456/phdssj.2026.21

Received:	April	16, 2025
Revised:	December	18, 2025
Accepted:	December	21, 2025

การบริหารวิชาการสู่การส่งเสริมสมรรถนะผู้เรียน

ชญานิส ธนเดชภูมิสิทธิ์¹ รัชชัย อู่ยพานิช² ชัยวัฒน์ ประสงค์สร้าง³

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวทางการบริหารวิชาการที่ส่งเสริมสมรรถนะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยใช้กรอบแนวคิดการบริหารวิชาการของสถานศึกษาเชื่อมโยงกับสมรรถนะสำคัญ 5 ด้าน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ พบว่า แนวทางการบริหารใน 5 ด้าน ได้แก่ การบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล การพัฒนาสื่อเทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ การนิเทศและการแนะแนว และการประกันคุณภาพและการมีส่วนร่วม ซึ่งล้วนมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนอย่างรอบด้าน โดยชี้ให้เห็นว่าการบริหารวิชาการที่มีประสิทธิภาพต้องเชื่อมโยงทุกกระบวนการเข้ากับเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัว เรียนรู้ และดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

คำสำคัญ: การบริหารวิชาการ; สมรรถนะนักเรียน; การศึกษาในศตวรรษที่ 21

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขานวัตกรรมการบริหารการศึกษา วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ 96 หมู่ 3 ถนนพุทธมณฑลสาย 5 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: chayanis.tan@rmutr.ac.th

^{2,3} วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Academic Management Towards Promoting Student Competency

Chayanis Tanadechpumsit¹ Thawatchai Ooi-panich² Chaiwat Prasongsang³

Abstract

This academic article aims to analyze approaches to academic administration that promote student competencies in the 21st century. It applies to the conceptual framework of school academic administration in connection with the five core competencies outlined in the Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 (Revised Edition B.E. 2560), namely: communication, thinking, problem-solving, life skills, and technological proficiency. It serves as a framework for analysis.

Findings are as follows: The management approach focuses on five key administrative areas curriculum and instruction, assessment and evaluation, media and learning resource development, supervision and guidance, quality assurance and stakeholder engagement all of which play a critical role in fostering holistic student competency development. The findings highlight that effective academic administration must integrate every process with the overarching goal of student development, enabling learners to adapt, learn continuously, and live meaningful lives in a rapidly changing society.

Keywords: Academic Administration; Student Competency; 21st Century Education

Type of Article: Academic Article

¹ Doctor of Philosophy Program in Educational Administration Innovation, Rajamangala University of Technology Rattanakosin.

96 Moo 3, Phutthamonthon Sai 5 Road, Salaya, Phutthamonthon, Nakhon Pathom 73170, Thailand

Corresponding Author Email: chayanis.tan@rmutr.ac.th

^{2,3} College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

บทนำ

การศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการทำงานในโลกยุคใหม่ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษาจึงไม่เพียงเป็นการถ่ายทอดความรู้ หากแต่เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การปรับตัว และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ส่งเสริมความเท่าเทียมและสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในบริบทของศตวรรษที่ 21 ที่เต็มไปด้วยความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี รวมถึงการเชื่อมโยงทางวัฒนธรรม ความรู้ และข้อมูลข่าวสาร แนวทางการจัดการศึกษาจึงมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่หลากหลายและจำเป็นต่อการดำรงชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “สมรรถนะ” ที่ครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะพื้นฐาน และคุณลักษณะภายในที่สำคัญ เช่น แรงจูงใจ คุณลักษณะส่วนบุคคล เจตคติ และความมั่นใจในตนเอง ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมยุคปัจจุบัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560; อรรถพล ประภาสโนบล, 2564)

เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยได้กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ซึ่งเป็นกรอบและทิศทางสำคัญในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอน โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยให้มีคุณภาพด้านความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และสามารถเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต หลักสูตรดังกล่าวมุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน 5 ประการ ได้แก่ (1) ความสามารถในการสื่อสาร (2) ความสามารถในการคิด (3) ความสามารถในการแก้ปัญหา (4) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และ (5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี การจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อเป้าหมายเหล่านี้จำเป็นต้องเน้นการส่งเสริมสมรรถนะที่จำเป็นผ่านการพัฒนาทักษะของผู้เรียน โดยบทบาทของผู้สอนคือการกระตุ้นความสนใจ สนับสนุนการเรียนรู้ผ่านกระบวนการอ่าน การเขียน การคิด และการสังเคราะห์ ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจในการสร้างองค์ความรู้ ผลงานสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (จิตินันท์ ดาวศรี และคนอื่น ๆ, 2564)

ขณะเดียวกัน แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ได้กำหนดกรอบเป้าหมายและทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศ โดยเน้นให้สถานศึกษามีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มุ่งพัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะสอดคล้องกับความต้องการของประเทศในอนาคต ซึ่ง “การบริหารวิชาการ” ถือเป็นหัวใจสำคัญของระบบการศึกษาทุกระดับ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) โดยครอบคลุมกระบวนการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล และการพัฒนาครูและบุคลากรให้มีสมรรถนะอย่างรอบด้าน ทั้งนี้ การบริหารวิชาการที่มีประสิทธิภาพจะช่วยยกระดับคุณภาพผู้เรียนได้โดยตรงผ่านหลักสูตรที่ทันสมัย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย สื่อการสอนที่เหมาะสม ระบบประเมินผลที่รอบด้าน และการมีส่วนร่วมจากครู ผู้ปกครอง ชุมชน และภาคีที่เกี่ยวข้อง (ปรีชา ตุ่มโท และคนอื่น ๆ, 2565) อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติกลับพบว่า การบริหารวิชาการในหลายโรงเรียนยังขาดความเชื่อมโยงกับเป้าหมายเชิงสมรรถนะอย่างแท้จริง

หลายแห่งยังเน้นเพียงกระบวนการเชิงเอกสารหรือรูปแบบกิจกรรมตามคำสั่ง มากกว่าการออกแบบระบบที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในระยะยาว การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การวัดผล การพัฒนาสื่อ เทคโนโลยี

การนิเทศ และการประกันคุณภาพ ยังมักดำเนินการแยกส่วน ขาดการบูรณาการเป็นองค์รวม ส่งผลให้การเสริมสร้างสมรรถนะของผู้เรียนยังไม่บรรลุผลอย่างเต็มศักยภาพ

บทความวิชาการนี้มีเป้าหมายเพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารวิชาการที่สามารถส่งเสริมสมรรถนะของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม โดยวิเคราะห์องค์ประกอบหลักของการบริหารวิชาการทั้ง 5 ด้าน ตามกรอบแนวคิด และเชื่อมโยงกับเป้าหมายสมรรถนะของผู้เรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางฯ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ และสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในสังคมยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การบริหารวิชาการเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะในยุคที่การศึกษามุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มี “สมรรถนะ” ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม การพัฒนาองค์ประกอบทางวิชาการจึงไม่ควรจำกัดอยู่เพียงเนื้อหาหรือกระบวนการสอนเท่านั้น หากแต่ต้องเชื่อมโยงกับเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษา นั่นคือ การเสริมสร้างสมรรถนะที่จำเป็นของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ อาทิ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นสมรรถนะหลักที่ระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)

บทความนี้จึงมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดการบริหารวิชาการกับการส่งเสริมสมรรถนะของผู้เรียน โดยใช้กรอบแนวคิดที่เชื่อมโยงสองมิตินี้เข้าด้วยกันอย่างมีเหตุผล ในส่วนนี้จะกล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องสองด้านหลัก ได้แก่ (1) แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวิชาการ ซึ่งเป็นโครงสร้างการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน และ (2) แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะของผู้เรียน ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการบริหารวิชาการ เพื่อให้เห็นแนวทางในการจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบัน และส่งเสริมผู้เรียนให้สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวิชาการ

การบริหารวิชาการเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งในระบบการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เนื่องจากเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มีบทบาทในการกำหนด แนวทางพัฒนา และควบคุมกิจกรรมทางวิชาการให้สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรและนโยบายทางการศึกษาในแต่ละระดับ นอกจากนี้ ยังเป็นกลไกสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามที่สังคมคาดหวัง

ความหมายของการบริหารวิชาการ

การบริหารวิชาการถือเป็นภารกิจหลักในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา เพราะเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงกระบวนการจัดการเรียนรู้กับผลลัพธ์ทางการศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ คุณธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับหลักสูตรและพันธกิจของสถานศึกษา นักวิชาการส่วนใหญ่มิมองสอดคล้องกันว่า การบริหารวิชาการคือกระบวนการที่มุ่งพัฒนาและปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ สัมมา ธรณีย์ (2560) ชี้ว่าเป็นการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้โดยเน้นการมีส่วนร่วม ขณะที่ เกตกรก สวดีคำขาว และวรกาญจน์ สุขสดเขียว (2562) เน้นการบริหารกิจกรรมที่ตอบสนองเป้าหมายของหลักสูตร รวมถึง สารินทร์ เอี่ยมครอง และปิยะนาถ บุญมณีพิพิธ (2563) มองว่าเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนา

ผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ และ ภาวนันท์ชัย สวัสดิ์สละ (2563) เสนอว่าครอบคลุมตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงาน จนถึง การปรับปรุงคุณภาพการเรียนรู้ นอกจากนี้ ยังมีแนวคิดที่มองการบริหารวิชาการในมิติของกระบวนการ ร่วมกันระหว่างครู นักเรียน และผู้เกี่ยวข้อง เช่น จรรยาภรณ์ ภูกลาง (2564); อภิวัฒน์ จันทร์สม (2563) ที่เน้น การวางแผนและดำเนินงานทางวิชาการอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของ หลักสูตรอย่างมีมาตรฐานและประสิทธิภาพ

จากการสังเคราะห์แนวคิดต่าง ๆ ข้างต้น สรุปได้ว่า การบริหารวิชาการเป็นกระบวนการแบบองค์รวม ที่เน้นการวางแผนเชิงกลยุทธ์ การดำเนินกิจกรรมที่เน้นผลลัพธ์ของผู้เรียน และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในสถานศึกษา เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่ความยั่งยืน (ชิโรบล วรรณธนะ, 2562; นิภาพร พินิจมนตรี, 2563; นุชเรศ คำดิบุญ, 2564)

ความสำคัญของการบริหารวิชาการ

การบริหารวิชาการถือเป็นการกิจหลักและหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เนื่องจากเป็น กลไกที่เชื่อมโยงโดยตรงกับผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน และเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดสำคัญของมาตรฐานสถานศึกษา (สุชาติดา บรรณกิจ และจันทร์สม ภูติอริวัฒน์, 2565) เป้าหมายหลักของการบริหารวิชาการ คือ การส่งเสริมให้ ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตในสังคม และการเป็นพลเมือง ที่มีคุณภาพในอนาคต (ชิโรบล วรรณธนะ, 2562; อภิวัฒน์ จันทร์สม, 2563; อำภา บุญช่วย, 2557) การบริหาร วิชาการไม่ได้มุ่งเน้นเพียงแค่พัฒนาทางด้านสติปัญญาเท่านั้น หากแต่รวมถึงการส่งเสริมสุขภาวะทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมของผู้เรียน เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้อง ให้ความสำคัญกับการบริหารงานด้านวิชาการอย่างจริงจัง และจัดระบบสนับสนุนอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้ กระบวนการจัดการเรียนรู้บรรลุผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างแท้จริง (ภาวนันท์ชัย สวัสดิ์สละ, 2563) ทั้งนี้ การบริหารวิชาการจะเกิดผลสัมฤทธิ์ได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้มีส่วน เกี่ยวข้องอื่น ๆ (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2544; เพ็ญประภา ศรีมะโรง และคนอื่น ๆ, 2560)

กล่าวโดยสรุป การบริหารวิชาการมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา ทั้งในแง่ของ กระบวนการดำเนินงานและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาหลักสูตร การบริหารจัดการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการจัดระบบสนับสนุนที่เหมาะสมเพื่อนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดคือ การยกระดับ สมรรถนะ ของผู้เรียนอย่างรอบด้าน

องค์ประกอบและขอบข่ายของการบริหารวิชาการ

การบริหารวิชาการในสถานศึกษานับเป็นกลไกสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ โดย มีองค์ประกอบและขอบข่ายที่ครอบคลุมหลากหลายด้าน ทั้งในเชิงนโยบายและการปฏิบัติ เพื่อให้การจัดการ ศึกษาเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ในขณะที่ กระทรวงศึกษาธิการ (2551) และ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550) ได้กำหนดขอบข่ายของ การบริหารงานวิชาการไว้หลายด้าน เช่น การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล และ การนิเทศการศึกษา ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สะท้อนแนวทางการบริหารวิชาการที่ครบวงจร ดังเช่น ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2559) ที่เน้นงานวิชาการหลัก 6 ด้าน ได้แก่ งานหลักสูตร งานบริหารหลักสูตร งานสื่อ งานวัดผล งานนิเทศ และงานส่งเสริมวิชาการ ขณะที่ กมล ภูประเสริฐ (2553) ได้ขยายขอบข่ายการบริหารวิชาการออกเป็น 9 ด้าน

ประกอบด้วย การบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การประเมินผล การนิเทศ การพัฒนาบุคลากร การวิจัย การบริหารข้อมูล การบริหารโครงการ และการประเมินผลงานทางวิชาการ ซึ่งสะท้อนความครอบคลุมในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนในทุกมิติ นอกจากนี้ จันทรานี สงวนนาม (2545) ยังได้เสนอองค์ประกอบเพิ่มเติม เช่น การประกันคุณภาพ และการวิจัยในชั้นเรียน ส่วนปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544) ได้สรุปขอบข่ายไว้ในมุมมองที่เน้นกระบวนการหลัก เช่น การวางแผน การจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล ในมุมมองของ สัมมา รณิธย์ (2560) การบริหารวิชาการควรเน้นการจัดการหลักสูตร การเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ การนิเทศ และการประเมินผลอย่างเป็นระบบ เพื่อประสิทธิภาพของการเรียนรู้ ส่วน จิตินา วรรณศรี (2557) ได้เน้นย้ำถึงบทบาทของการพัฒนาหลักสูตร การจัดสื่อ การวัดผลและการประเมินผลให้ตอบโจทย์การเรียนรู้ยุคใหม่

จากการรวบรวมและสังเคราะห์แนวคิดข้างต้น สามารถจัดองค์ประกอบและขอบข่ายของการบริหารวิชาการออกเป็น 5 ด้านสำคัญ ดังนี้

1. การบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอน มุ่งเน้นการพัฒนาและบริหารหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นและความต้องการของผู้เรียน รวมถึงการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550)
2. การวัดและประเมินผล มุ่งวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อสะท้อนคุณภาพและใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551; รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, 2555)
3. การพัฒนาสื่อ เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ ให้มีความสำคัญกับการจัดหาและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทันสมัย และเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน (จิตินา วรรณศรี, 2557; ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์, 2559)
4. การนิเทศและการแนะแนว เป็นกระบวนการสนับสนุนครูให้พัฒนาการสอนอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการให้คำปรึกษาแนะแนวแก่ผู้เรียนเพื่อการเรียนรู้อย่างมีทิศทาง (จันทรานี สงวนนาม, 2545)
5. การประกันคุณภาพและการมีส่วนร่วม เน้นการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2544; สัมมา รณิธย์, 2560)

แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมสมรรถนะผู้เรียน

การส่งเสริมสมรรถนะผู้เรียนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับศตวรรษที่ 21 ที่มีความท้าทายและความต้องการที่หลากหลาย การมีสมรรถนะที่แข็งแกร่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง แสวงหาความรู้ใหม่ๆ ได้ด้วยตนเอง ปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ ทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีทักษะการสื่อสาร การทำงานเป็นทีม สามารถคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ และมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคม

ความหมายของสมรรถนะผู้เรียน

สมรรถนะของผู้เรียน (student competency) เป็นแนวคิดสำคัญที่ใช้ในการกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยหมายถึง ความรู้ ทักษะ ความสามารถ และพฤติกรรมที่ผู้เรียนสามารถแสดงออกมาได้อย่างเหมาะสมในบริบทการเรียนรู้จริง และสามารถประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตและการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามความหมายของ สุกัญญา รัศมิธรรมโชติ (2549) สมรรถนะผู้เรียนคือ ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออกได้ ซึ่งสามารถวัดผลและพัฒนาได้อย่างเป็นระบบ ส่วน กระทรวงศึกษาธิการ (2551) ให้ความหมายที่สอดคล้องกัน โดยระบุว่า “สมรรถนะของผู้เรียน” คือคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เกิด

จากการบูรณาการระหว่างความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้หรือปฏิบัติงานได้โดดเด่นกว่าผู้อื่น องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา หรือ OECD (2019) ได้เสนอแนวคิด “Learning Compass 2030” โดยชี้ว่า สมรรถนะของผู้เรียนต้องครอบคลุมทั้งความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และทัศนคติ/ค่านิยม (attitudes and values) ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนา “พฤติกรรมที่นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์” (transformative competencies) อาทิ การคิดเชิงระบบ การมีตนเป็นที่ตั้ง และความร่วมมือข้ามวัฒนธรรม ขณะที่ UNESCO (2017) ได้เสนอว่าสมรรถนะของผู้เรียนควรครอบคลุมทั้ง 3 มิติ ได้แก่ ด้านการรู้คิด (cognitive) ด้านคุณลักษณะและอารมณ์ (affective) และด้านทักษะปฏิบัติ (psychomotor) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตและปรับตัวได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ Weinert (2001) ยังกล่าวว่า สมรรถนะเป็นผลรวมขององค์ประกอบภายใน (เช่น แรงจูงใจ ความเชื่อ ความสามารถเฉพาะ) ที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมซึ่งสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ผ่านกระบวนการศึกษาอย่างมีคุณภาพ

สรุปได้ว่า สมรรถนะของผู้เรียน คือ คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เกิดจากความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะภายในอื่น ๆ ซึ่งสามารถพัฒนาได้อย่างเป็นระบบผ่านการเรียนรู้ และเป็นพื้นฐานสำคัญในการกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21

องค์ประกอบของสมรรถนะผู้เรียน

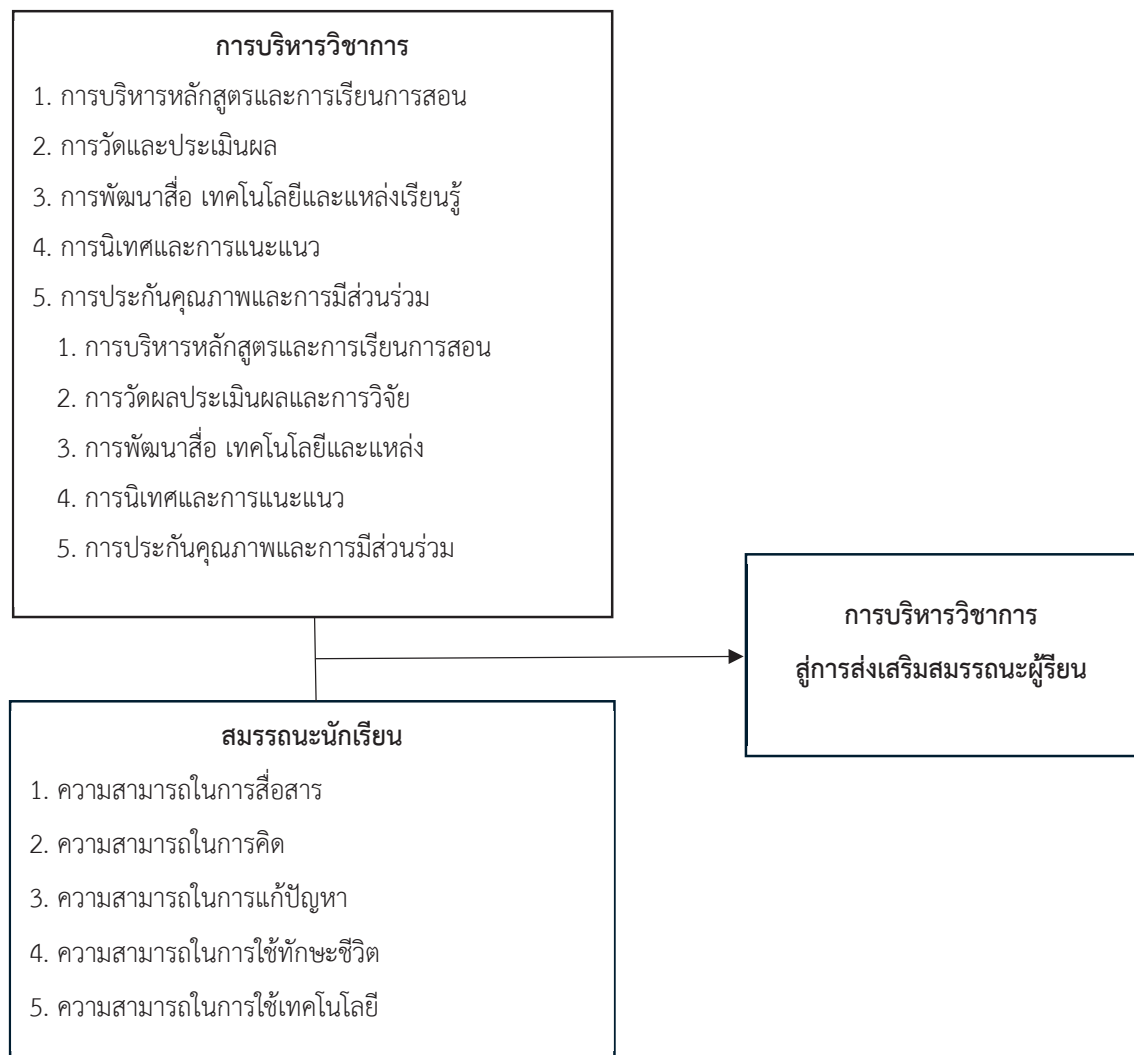
ในบริบทของการศึกษาไทย กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะใน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ได้กำหนด สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนไว้ 5 ด้าน คือ

1. ความสามารถในการสื่อสาร หมายถึง ใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม
2. ความสามารถในการคิด หมายถึง รู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดเป็นระบบเพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศ เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา หมายถึง เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคมแสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผลคุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ รวมทั้งตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม
4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต หมายถึง ใช้กระบวนการต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เรียนรู้ด้วยตนเองต่อเนื่อง ทำงานและอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล จัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม รู้จักปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมสภาพแวดล้อม และหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น
5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี หมายถึง รู้จักเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ ทักษะกระบวนการ

ทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้องเหมาะสมและมีคุณธรรม

สรุปได้ว่า สมรรถนะสำคัญทั้ง 5 ด้านที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ล้วนเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง มีความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์ และใช้เทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้ การทำงาน และการใช้ชีวิตได้อย่างมีคุณธรรมและรับผิดชอบต่อสังคม

กรอบในการวิเคราะห์

ภาพ 1 กรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์

จากกรอบการวิเคราะห์การบริหารวิชาการสู่การส่งเสริมสมรรถนะนักเรียน และสอดคล้องกับบทบาทของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผู้เขียนเสนอผลการวิเคราะห์ ดังนี้

1. การบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอน

การบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอนเป็นกระบวนการสำคัญที่เชื่อมโยงหลักสูตรเข้ากับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสมรรถนะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นการออกแบบหลักสูตรให้ยืดหยุ่นสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน และตอบสนองทักษะที่จำเป็นในโลกปัจจุบัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น การเรียนรู้ผ่านโครงงาน หรือการใช้ปัญหาเป็นฐาน ช่วยพัฒนาความสามารถในการสื่อสารและการคิดเชิงวิเคราะห์ (สัวัฒนา สงวนรัตน์ และชวน พระราญกูร, 2564) ขณะเดียวกัน แนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ (constructivist theory) เชื่อว่า ผู้เรียนมีความสามารถในการสร้างความรู้ได้ด้วยตนเองจากประสบการณ์เดิม และการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หลักสูตรจึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสำรวจ ค้นคว้า สร้างความรู้ และสะท้อนผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ (learning by doing) ก็ช่วยให้ผู้เรียนฝึกทักษะการคิด การแก้ปัญหา และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้จริง (Vygotsky, 1978) สำหรับด้านทักษะชีวิตและการใช้เทคโนโลยี แนวทางการเรียนรู้แบบร่วมมือและการบูรณาการสื่อดิจิทัลในการเรียนรู้ ล้วนมีบทบาทในการสร้างสมรรถนะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตและการทำงานในอนาคต กล่าวโดยสรุป การบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอนที่ดีควรออกแบบอย่างเป็นระบบ โดยบูรณาการหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ และเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนในทุกมิติอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2. การวัดผลและประเมินผล

การวัดผลและประเมินผลเป็นเครื่องมือเชิงวิชาการที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสมรรถนะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยมีใช้เพียงการให้คะแนนเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) การประเมินรูปแบบต่างๆ เช่น การนำเสนอผลงาน การอภิปราย และการเขียน ช่วยพัฒนาความสามารถในการสื่อสาร และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับข้อมูลย้อนกลับเพื่อปรับปรุงตนเอง (สัวัฒนา สงวนรัตน์ และชวน พระราญกูร, 2564) นอกจากนี้ การประเมินที่เน้นการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผล สอดคล้องกับ Bloom's Taxonomy (สัมมา รณธิธย์, 2560) ช่วยพัฒนากระบวนการคิดเชิงระบบ การประเมินตามสภาพจริง (authentic assessment) ยังสนับสนุนความสามารถในการแก้ปัญหา โดยให้นักเรียนเผชิญสถานการณ์จริงตามแนวคิด Learning by Doing (Segal, 2021) การประเมินที่เน้นการทำงานร่วมกัน และการจัดการตนเอง ส่งเสริมทักษะชีวิตและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเหมาะสม (สัวัฒนา สงวนรัตน์ และชวน พระราญกูร, 2564) ขณะที่การใช้เครื่องมือดิจิทัลในการประเมิน ช่วยให้นักเรียนฝึกใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ และมีจริยธรรม (กมล ภูประเสริฐ, 2553) กล่าวโดยสรุป การวัดผลและประเมินผลที่มีความหลากหลาย มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนและให้ข้อมูลย้อนกลับที่มีคุณภาพ เป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมสมรรถนะของผู้เรียนในทุกมิติอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

3. การพัฒนาสื่อ เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้

การพัฒนาสื่อ เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการส่งเสริมสมรรถนะของผู้เรียน

โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่การเรียนรู้เกิดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน (จิตติมา วรรณศรี, 2557; ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์, 2559) การบริหารวิชาการจึงควรจัดหาและพัฒนาสื่อที่หลากหลาย ทันสมัย และเอื้อต่อการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (สัมมา รัตนชัย, 2560; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550) ในด้านการสื่อสาร เทคโนโลยีดิจิทัล ช่วยให้นักเรียนถ่ายทอดแนวคิดอย่างสร้างสรรค์ เช่น การใช้สื่อมัลติมีเดียและแพลตฟอร์มออนไลน์ (สุวรรณรัตน์ และชวน พระรางกูร, 2564) ด้านการคิด การเข้าถึงข้อมูลที่หลากหลายและการใช้สื่อโต้ตอบส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และวิพากษ์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ด้านการแก้ปัญหา การใช้สถานการณ์จำลองและเทคโนโลยีประมวลผลช่วยพัฒนาทักษะการวิเคราะห์ทางเลือกอย่างเป็นระบบ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2544) ขณะเดียวกัน การใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ด้วยตนเองและการทำงานร่วมกันส่งเสริมทักษะชีวิต เช่น การจัดการเวลาและการทำงานเป็นทีม และในด้านการใช้เทคโนโลยี การส่งเสริมการเรียนรู้เท่าทันสื่อและการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมเป็นเป้าหมายสำคัญของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) กล่าวโดยสรุป การพัฒนาสื่อ เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ มีบทบาทเกื้อหนุนการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านวิชาการ ทักษะชีวิต และทักษะดิจิทัล สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการบริหารวิชาการที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้พร้อมเผชิญโลกในศตวรรษที่ 21 อย่างรอบด้าน

4. การนิเทศและการแนะแนว

การนิเทศและการแนะแนวมียุทธศาสตร์สำคัญในการส่งเสริมสมรรถนะของผู้เรียน โดยเป็นกลไกทางวิชาการที่สนับสนุนทั้งครูและนักเรียนให้สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนิเทศการจัดการเรียนรู้ช่วยให้ครูได้รับข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงการสอนให้เหมาะสมกับบริบท ส่งเสริมทักษะการสื่อสารผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการสะท้อนคิด (กมล ภูประเสริฐ, 2553; ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2554; สุวัฒนา สวงรัตน์ และชวน พระรางกูร, 2564) ด้านการแนะแนว ช่วยให้นักเรียนเข้าใจตนเอง วางแผนการเรียนรู้ และกำหนดเป้าหมายชีวิตอย่างมีทิศทาง พร้อมส่งเสริมทักษะการสื่อสารและการแสดงออกอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในสังคมยุคใหม่ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551; สัมมา รัตนชัย, 2560) นอกจากนี้ ยังเสริมความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต โดยเฉพาะในการจัดการกับปัญหา ความเครียด และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ผ่านแนวทางการให้คำปรึกษาเชิงป้องกันและพัฒนา (เพ็ญประภา ศรีมะโรง และคนอื่น ๆ, 2560; สุวัฒนา สวงรัตน์ และชวน พระรางกูร, 2564) กล่าวโดยสรุป การนิเทศและการแนะแนวเป็นกลไกสำคัญที่ไม่เพียงพัฒนาครู แต่ยังสนับสนุนผู้เรียนให้มีสมรรถนะรอบด้าน ทั้งการสื่อสาร การใช้ชีวิต และการปรับตัว ซึ่งล้วนเป็นเป้าหมายสำคัญของการศึกษาในศตวรรษที่ 21

5. การประกันคุณภาพและการมีส่วนร่วม

การประกันคุณภาพและการมีส่วนร่วมเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมสมรรถนะของผู้เรียนอย่างยั่งยืน โดยมุ่งสร้างระบบการศึกษาที่มีความเข้มแข็งและตรวจสอบได้ การประกันคุณภาพภายในที่มีประสิทธิภาพช่วยปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา ผ่านข้อมูลป้อนกลับเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550) การมีส่วนร่วมจากครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชน ช่วยสร้างความเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบร่วมกันในระบบการศึกษา ส่งผลต่อการพัฒนา ทักษะชีวิต ของผู้เรียน เช่น การทำงานร่วมกัน การสื่อสาร และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม (เพ็ญประภา ศรีมะโรง และคนอื่น ๆ, 2560; เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2552) การสร้างเครือข่าย

และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน ยังเปิดโอกาสให้นักเรียนพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในบริบทโลกยุคใหม่ (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2564) กล่าวโดยสรุป การประกันคุณภาพและการมีส่วนร่วมไม่เพียงควบคุมมาตรฐานการศึกษา แต่ยังส่งเสริมสมรรถนะผู้เรียนในด้านการคิด การแก้ปัญหา การใช้ชีวิต และการปรับตัว ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการศึกษายุคศตวรรษที่ 21

บทสรุป

ในยุคแห่งความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อนของศตวรรษที่ 21 การศึกษามีใช้เพียงการถ่ายทอดความรู้ หากแต่เป็นการวางรากฐานให้เยาวชนสามารถใช้ชีวิตในโลกที่เต็มไปด้วยความท้าทายและโอกาส การบริหารวิชาการจึงถือเป็นกลไกหลักที่ขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาไปสู่เป้าหมายสำคัญ นั่นคือ การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองโลกที่มีความรู้ ทักษะชีวิต ความสามารถในการปรับตัว และคุณธรรมจริยธรรม การบริหารวิชาการที่มีประสิทธิภาพต้องครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล การพัฒนาสื่อ เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ การนิเทศและแนะแนว รวมถึงการประกันคุณภาพและการมีส่วนร่วม ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริม สมรรถนะของนักเรียน ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร (communication capability) ความสามารถในการคิด (thinking capability) ความสามารถในการแก้ปัญหา (problem solving capability) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต (life skills capability) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี (technology and digital capability) สมรรถนะเหล่านี้มีใช้เพียงทักษะรายด้าน แต่เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะเฉพาะบุคคล ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต การดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีคุณภาพ และการเป็นพลเมืองที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การบริหารวิชาการจึงไม่ควรหยุดอยู่ที่การวางแผนหรือจัดการเรียนการสอนแบบเดิม แต่ควรมุ่งสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมาย เช่น การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ การทำงานร่วมกัน และการเผชิญกับสถานการณ์จริง ซึ่งล้วนเป็นแนวทางที่ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนา สมรรถนะที่จำเป็น สำหรับการเรียนรู้และการดำรงชีวิตในอนาคต กล่าวโดยสรุป การบริหารวิชาการสู่การส่งเสริมสมรรถนะนักเรียน เป็นการขับเคลื่อนการศึกษาที่ไม่เพียงตอบโจทย์การเรียนรู้ในปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังปูพื้นฐานให้ผู้เรียนสามารถเผชิญโลกอนาคตได้อย่างมีคุณภาพและมั่นคง

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์แนวทางการบริหารวิชาการที่ส่งเสริมสมรรถนะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สามารถสังเคราะห์ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการปฏิบัติได้ว่า การบริหารวิชาการควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยบูรณาการทุกองค์ประกอบให้เชื่อมโยงกันอย่างมีประสิทธิภาพ ตั้งแต่การจัดทำหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล การพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ การนิเทศและแนะแนว ไปจนถึงระบบประกันคุณภาพและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งนี้เพื่อบูรณาการสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่ สถานศึกษาควรวางแผนและออกแบบการบริหารวิชาการให้สามารถตอบสนองต่อสมรรถนะสำคัญทั้งห้าด้านที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กำหนดไว้ ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา

ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีบทบาทเป็นผู้นำทางวิชาการ สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในองค์กร ส่งเสริมและพัฒนาครูให้มีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวคิดของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะการใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และการบูรณาการเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ในขณะเดียวกัน ครูผู้สอนควรตระหนักถึงบทบาทของตนในฐานะผู้ออกแบบและจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง พัฒนาทักษะการคิด การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการใช้เทคโนโลยี ตลอดจนปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง และหน่วยงานต้นสังกัดและผู้กำหนดนโยบายควรให้การสนับสนุนในทุกด้าน ทั้งด้านทรัพยากร งบประมาณ เทคโนโลยี และการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งกำหนดแนวทางการประเมินที่สะท้อนถึงสมรรถนะผู้เรียนอย่างแท้จริง เพื่อขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาไทยให้ตอบสนองต่ออนาคตของประเทศและสังคมโลก

References

- กมล ภูประเสริฐ. (2553). *การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา*. ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์แห่งประเทศไทย.
- เกตกนก สวคำข้าว และวรกาญจน์ สุขสดเขียว. (2562). การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนราชินีบูรณะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 10(1), 539-553.
- จรรยาภรณ์ ภูกลาง. (2564). *การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 1*. [วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].
- จันทราณี สงวนนาม. (2545). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติการบริหารการศึกษา = Theory and practice in education institution*. ป๋าค พอยท์.
- จิตมา วรณศรี. (2557). *การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา*. รัตนสุวรรณการพิมพ์.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2564). รูปแบบการพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู โดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในการศึกษาชั้นเรียนและการชี้แนะโดยพี่เลี้ยงของมหาวิทยาลัย. *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*, 11(2), 1-18.
- ชีโรบล วรณธนะ. (2562). *การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการของกลุ่มโรงเรียน วิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. [วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].
- ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. (2559). *การบริหารงานวิชาการและการนิเทศภายในสถานศึกษา*. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จิตินันท์ ดาวศรี, พรนภา ทิพย์กองลาด, พิรพล เข้มผง, สมเชาว์ ดับไศรก, สุทธิดา เฟ่งพิศ, วรวัฒน์ วิศรุตไพศาล และจันทรีศรี ภูติธวัช. (2564). แนวทางการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 11(1), 60-74.
- นิภาพร พินิจมนตรี. (2563). *การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมสำหรับ สถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25*. [วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].
- นุชเรศ คำดีบุญ. (2564). *การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 4*. [วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].
- ปรีชา ตุ่มโท พินภรณ์ ชอัมพงษ์ และ สายทิพย์ ยะฟู. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดชัยนาท. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(5), 303-316.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2544). *การบริหารงานวิชาการ*. ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- เพ็ญประภา ศรีมะโรง, วาโร เฟ่งสวัสดิ์, พรเทพ เสถียรนพเก้า และจำนง วงษ์ชาชม. (2560). การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก. *วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 13(1), 141-150.

- ภวนันท์ชัย สวัสดิ์สละ. (2563). การพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26. [วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].
- รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2555). การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (พิมพ์ครั้งที่ 7). นาคิลป์ โฆษณา.
- สัมมา รณิธย์. (2560). *หลักทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 4). ข้าวฟ่าง.
- สารินทร์ เอี่ยมครอง และปิยะนาถ บุญมีพิพิธ. (2563). การบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพงานวิชาการของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรีเขต 3. *วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, 6(2), 447-458.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). *แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาตามกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษา พ.ศ. 2550*. ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุกัญญา รัศมีธรรมโชติ. (2549). *แนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วยการเรียนรู้ตามสมรรถนะ: Competency-based learning* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.
- สุชาดา บรรณกิจ และจันทรีศรี ภูติอริวัฒน์. (2565). การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 10(7), 2853-2865.
- สุวัฒนา สงวนรัตน์ และชวน พระรางกูร. (2564). หลักสูตรและการสอนฐานสมรรถนะในสถานศึกษา. *วารสารสิรินธรปริทรรศน์*, 22(2), 351-364.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2552). *รายงานการวิจัย เรื่อง สภาพการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้*. สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- อภิวัฒน์ จันทรสม. (2563). *แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงาน ศึกษาธิการจังหวัดมหาสารคามโดยใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ* [วิทยานิพนธ์ การศึกษา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].
- อรรถพล ประภาสโนบล. (2564). *Global Citizenship Education: เราจะสอนให้นักเรียนเป็นพลเมืองโลกได้อย่างไร*. The Potential. <https://thepotential.org/knowledge/global-citizenship-education/>
- อำภา บุญช่วย. (2557). *การบริหารการศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- OECD. (2019). *OECD future of education and skills 2030 conceptual learning framework*. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/about/projects/edu/education-2040/concept-notes/OECD_Learning_Compass_2030_concept_note.pdf
- Segal, A. (2021). Learning by doing. In *Learning By Doing* (pp. 1-32). Routledge.
- UNESCO. (2017). *Education for sustainable development goals: Learning objectives*. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247444>
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
- Weinert, F. E. (2001). Concept of competence: A conceptual clarification. In D. S. Rychen & L. H. Salganik (Eds.), *Defining and selecting key competencies* (pp. 45-65). Hogrefe & Huber.